

УДК 802.5:413.164

В. Л. Вигівський,

кандидат філологічних наук, доцент
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)
probatumest@ukr.net
ORCID: 0000-0003-1922-7494

Е. Ф. Маліновський,

кандидат філологічних наук, доцент
(Житомирський військовий інститут імені С. П. Корольова)
EMalinovsky7@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7262-5585

МЕХАНІЗМИ СТВОРЕННЯ ТА СЕМАНТИКО-ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ КОНОТАТИВНИХ ЗНАЧЕНЬ У АНГЛОМОВНОМУ ВІЙСЬКОВОМУ ДИСКУРСІ

У статті розглянуто способи формування та контексти функціонування додаткових значень мовних одиниць фахового спілкування на основі функціональної, умовно-символічної та історично-символічної аналогії. Конотаційний ефект вторинних номінацій з експресивно-оцінною та образною мотивацією уможливує існування на тлі нейтральної сигніфікативно-референтної площини термінів паралельних експресивно-забарвлених лексико-фразеологічних одиниць – військових жаргонізмів. Розширення спектру конотативних можливостей відбувається, також, завдяки використанню оказіональних та стилістично-маркованих знаків експресивної об'єктивації специфічної картини світосприйняття у функціонально-розгалуженому колективі військовослужбовців.

Ключові слова: асоціативно-образна конотація, умовно-символічна аналогія, емотивно-експресивне забарвлення, метафоричне переосмислення, професійне спілкування.

Вступ. Тема різновидів та організації конотативних значень в лексико-семантичній системі мови є дійсно невичерпною. Комунікативна природа суспільних відносин передбачає перманентну динаміку виникнення і функціонування різнотипних вторинних смислів на основі первинних предметно-логічних та граматичних значень. Щодо стилістичної конотації, то у широкому тлумаченні це будь-яке "суб'єктивне (тобто, таке, що висловлює людський фактор) забарвлення мовних одиниць, у тому числі соціально-політичне, морально-етичне, етнографічне та ін." [1: 432].

Метою статті є з'ясування та опис засобів утворення та функціонування асоціативно-образних, емотивно-експресивних супутніх значень у англomовному військовому, переважно, неофіційному усному та письмовому дискурсі.

Матеріалом статті слугували тлумачний словник сучасної військової та супутньої лексики (США), публіцистичні тексти військової тематики, а також інтернетблоги.

Виклад основного матеріалу. Асоціативно-образні аналогії слугують основою для конотованих знакових реалізацій професійних понять широкого референтного спектру, наприклад, активного поповнення інвентарю кодованих назв різних надзвичайних ситуацій за рахунок фразеологізованих вільних словосполучень семний набір яких забезпечує образну або оцінну мотивацію. Додаткові інтерпретаційні елементи смислу того чи іншого сигніфікату утворюються завдяки метафоричному переосмисленню значень компонентів атрибутивно-ядерних моделей вільних словосполучень зі збереженням їх формально-структурних характеристик у випадку формального збігу зі словосполученням, що зазнало семантичного переосмислення своїх складників та стало фразеологізмом. Мотивацією появи таких неологізмів є необхідність утворення додаткових назв у системі умовних позначень, які були б зручними в оперативному використанні завдяки своїй лаконічній формі та образній експресивності, що оптимізує залучення комунікативних знаків у функціональному відношенні. Зокрема, для того, щоб позначити стан імітованої загрози на відміну від справжньої (під час тренувальних занять) військові використовують жаргонний вираз "Big Noise" з дещо жартівливо-іронічним відтінком. З метою номінації реального стану небезпеки різного ступеня прояву функціонує система кодованих назв:

dull sword – неочікуваний інцидент зі знизеним ступенем небезпеки, що є пов'язаним з компонентами ядерної зброї;

bent spear – інцидент підвищеного рівня небезпеки, коли є цілком можливим пошкодження ядерної боеголовки або несправність в роботі обладнання.

Фактором, що мотивує метафоричне перенесення найменування та формує додаткові образні смисли може виступати схожість певних форм активності, поведінки, рухів:

straight leg – назва піхотинця. Екстралінгвістичним чинником утворення вторинної номінації слугує та обставина, що такий військовослужбовець всюди пересувається пішим порядком на відміну від "bent

leg", що може бути парашутистом-десантником (який приземлюється у такій позиції), або належати до мотопіхотної частини (і, відповідно, використовує транспортний засіб);

ticket punching – жаргонний вираз (у всіх родах військ), що означає процес, у якому задіяно багато прагматичних офіцерів, які, перш за все, пілкуються про те, щоб рівень освіти та характер службових призначень забезпечували їм чудову перспективу кар'єрного росту (e.g. "He's a climber who did all the *ticket punches* on his way up. I don't think too highly of Shwartzkopf"). Вимоги будь-якої кар'єрної військової професії передбачають виконання низки конкретних завдань (напр. отримання вищої освіти, професійної військової підготовки, оволодіння навичками ведення бойових дій, якостями лідера і т. п.). Кваліфікація офіцерів, що претендують на особливу роль, повинна бути ще вищою (i.e. *checking off the list, or ticket punching*). Найчастіше, у неофіційному спілкуванні, цей вираз функціонує як експресивний засіб негативної оцінки:

"Colin Powell too is a *ticket puncher* who stepped on a *pungi-stick* in Vietnam and went home. That was his "combat experience" [2].

Стимулом для активного залучення конотативної семантики часто виступає необхідність мовної об'єктивації та опису таких моментів у суспільно-політичній та військовій сферах буття, коли дійсність постає у вимірі власних категорій, на відміну від уявлень, очікувань та прогнозів суб'єктивного сприйняття. Так, щоб визначити спосіб ставлення солдат до хаотичного перебігу подій під час вторгнення американських військ до Іраку, а також наголосити на необхідності цілісності взаємодії членів військового колективу генерал Матіс використав дієслово *embrace*, семантика якого експлікує заклик не тільки прийняти те, що відбувається, а прийняти з бажанням, незважаючи на реальну небезпеку:

"His goal was not to shield his Marines from chaos, but to *embrace it*" [3: 10].

Вартою уваги, в аспекті конотативних уточнень ступеня авторського осмислення вищезгаданих подій, є стилістичне використання військовим журналістом у контексті одного речення іменників *might* та *hubris*. Грецьке запозичення *hubris* – описує особистісні якості надмірної гордості чи небезпечної самовпевненості. Часто воно означає втрату зв'язку з реальністю та переоцінку власних здібностей та досягнень. Суб'єктивний вибір у якості саркастичного авторського уточнення саме цього слова мотивується тією обставиною, що американці окрім потужної військової армади спромоглися доставити в Ірак навіть вантажівки з власним гравієм:

"Among these are numerous *dump trucks* hauling gravel. One has to marvel at the *might* – or *hubris* – of a military force that invades a sand-and-rock strewn country but brings its own gravel" [3: 91].

Актуалізація ознак умовно-символічної аналогії у вербальній системі передачі сигналів за допомогою різних кольорів фразеологізує вільні словосполучення з відповідною зміною атрибутивних компонентів, що уможливило їх функціонування як у непереоосмисленому, так і в метафоричному семантичних планах:

red rocket – інструкція-повідомлення щодо реальної необхідності проведення негайних дій, що надсилає Національний військовий командний центр із терміновим підтвердженням її отримання;

white rocket – кодоване повідомлення (під час військових навчань), що сповіщає оперативні підрозділи про симульований характер загрози з тим, щоб не сплутати її з реальною (e.g., "HQ just got a *white rocket*. Get ready for some action ...");

red phone – телефон спеціального зв'язку яскраво-червоного кольору, який використовують тільки у випадку надзвичайних ситуацій (напр. запуск ядерних ракет);

yellow phone – засіб зв'язку, використання якого означає запровадження стану хімічної та / або біологічної загрози;

white telephone – лінія прямого зв'язку з Об'єднаним комітетом начальників штабів і т.д.

Ілюстрацією яскравих образних конотацій на основі перенесення найменування за функціональною аналогією предметів, які зіставляють, слугує омофразне словосполучення *black talon* (букв. "чорний кіготь"). Лексичне значення метафоризованого словосполучення – "летальні кулі, які при ударі розриваються гострими як лезо кігтями" (їх дозволено використовувати тільки в антитерористичних операціях). Результатом такого зіставлення є утворення конотативних сем проміжного поняття "дія, наслідком якої є ефект руйнування, пошкодження, ламання".

Ототожнення на основі історично-символічних та / або біблійних асоціацій теж може виступати джерелом конотативної семантики:

Trojan horse – на військовому жаргоні означає комп'ютерну програму, в яку навмисно вводять вірус. Мета її використання – вивести з ладу комп'ютерну систему ворожої країни (її було успішно використано під час війни у Перській затоці). Приховане та підступне заподіяння шкоди ворогу викликає певні стереотипні асоціації, пов'язані з подіями війн античного світу – Троянським конем, які й стали компонентами метафоричного конотування;

Jacob's ladder – жаргонне найменування гнучкої драбини, за допомогою якої можна піднятися на борт гелікоптера у місцях, непридатних для його посадки. Асоціативний зв'язок ґрунтується на відомій біблійній історії про видіння патріархом Яковом Небесних Сходів.

Професійний жаргонізм *Jesus nut* означає майстер-гайку, що міцно скріплює несучі гвинти гелікоптера з вертикальним консольним валом. Якщо гайка послабиться або злетить вертоліт зазнає аварії, і кожний із членів екіпажу, або ті, що під час його падіння опиняться на землі "побачать" Ісуса, тобто, загинуть. Словосполучення набуває експресивності завдяки жартівливо-іронічному забарвленню алюзивних асоціацій релігійного змісту, пов'язаних з можливостями фатальних наслідків необережних дій (e.g. *"Tighten that damn Jesus nut down good cause I ain't in the mood to see him today"*) [4: 326].

Фактором метафоричного конотування у англійській військовій фразеології послужила образна стереотипність словосполучення *lame duck* ("кульгава качка"). Завдяки яскравій образності, *lame duck* у якості атрибутивного компоненту у сполученні з іменником *ambush* виступає як засіб вторинної номінації для позначення специфічної стратегії проведення військових операцій. Професійний жаргонізм *lame duck ambush* функціонує для позначення стратегічного завдання щодо знищення війська противника шляхом заманювання його в пастку. Вояки роблять вигляд, що є пораненими чи тими, що заблукали і цим приводять ворожі підрозділи до місця засідки. Секрет успіху – показати справжній страх та розгубленість, інакше засідка буде виявлена противником, а свої війська зазнають контратаки.

Цікавими, з точки зору мовного співіснування цивільної та військової субкультури є конотативні відмінності в тлумаченні відомого жаргонізму *army brats (military brats)*. Серед невійськового населення слово *brat* має пейоративну конотацію "невихована дитина", "негідник", "нікчема", але його семантика облагороджується на тлі специфічних соціальних стосунків. У комунікативному середовищі військовослужбовців цей жаргонізм не тільки не містить образливого підтексту щодо поведінки та смаків своїх дітей, а висловлює близькість, симпатію, розуміння. Система цінностей та самооцінки таких дітей формується як частина сучасної кочової субкультури, житейської мудрості та прагматизму. У середньому, вони переїжджають з місця на місце до 10 разів допоки стануть дорослими. Запропонуємо свідчення генерала Деніса Блеа, так би мовити, інформація з перших рук :

"There's a standard term for the military child: "Brat". While it sounds pejorative, it's actually a term of great affection. Brats deal with new and exciting situations all the time and learn quickly to accept people, regardless of race, color, creed, country of origin, or religion..." [5].

Додатковою меліоративною внутрішньої форми жаргонізму надає акронім, у створенні якого взаємодіють морфологічний та лексичний аспекти: перший визначає формальну структуру акроніма, другий – його семантику:

BRAT (brave, resilient, adaptable, and trustworthy).

Певний конотативний контекст відносного, умовно-ситуативного характеру виникнення та вирішення морально-етичних проблем під час виконання оперативних бойових завдань формують оказіональні утворення, які завдяки своїй фонетичній та графічній інтегрованості надають авторському викладу номінативно-експресивної релевантності. Зауважимо інтуїтивну довільність військового журналіста у продукуванні оказіональних форм структурно-цілісного компонентного складу референційним полем яких, у даних контекстах, є спроба мовного оформлення емоційно-оцінюючої рефлексії щодо особливостей міжсуб'єктних стосунків в залежності від того, хто контролює ситуацію та чи є вона контрольованою взагалі. Те, що ще кілька хвилин тому вважалося "залізним" правилом, або наказом (що, до речі, повністю репрезентовано оказіоналізмами) зазнає наступного нівелювання з тим щоб дати місце прояву інших емоцій та настрою.

"Next to me, Trombley opens up an MRE (meals ready to eat) and furtively pulls out a pack of Charms. "Keep it a secret," he says. In full violation of Colbert's iron clad no-Charms-because-Charms-are-bad-luck policy, he unwraps the candies and stuffs them into his mouth" [3: 136].

"A bunch of bearded men shout, "Good! Good! Good!" The Marines wave back. In the span of a few minutes, they have gone from kill-anyone-that-looks-dangerous mode to smiling and waving as if they're on a float in the Rose Bowl parade" [3: 138].

Підсумовуючи вищевикладене зазначимо, що за матеріалами даної статті виникнення та актуалізація різноманітних конотативних смислів неологічних номінативно-комунікативних одиниць фахової фразеології, а також ряду оказіональних утворень відбувається на основі використання механізмів функціональної, умовно-символічної, історично-символічної аналогії та контекстно-специфічних оказіоналізмів в умовах як спонтанного, так і підготовленого дискурсу. Найбільш рельєфної експресії вони набувають під час міжособистісного спілкування, коли "об'єкт перестає бути об'єктом" [6: 15]. У такому середовищі співрозмовника не задовольняють безекспресивні номінації констатуючого характеру. Вираження суб'єктивної модальності вимагає прийняття незалежних сторонніх форм на рівні підсвідомих асоціацій. Цікавим з цього приводу є висловлювання французького філософа Жана Бодрійяра, який вказував на неважливість передумання усіх недоступних розумінню рішень, що прийшли ззовні; головне прийняти чужу форму будь-якої події, об'єкта або істоти, інакше, ми ніколи не

дізнаємось, хто ми є [7: 112]. Вважаємо справою здорової перспективи пошук та лінгвістичний опис таких конотативно-асоціативних відповідностей в комунікативній свідомості суб'єктів мовлення у професійній сфері діяльності, які б відповідали безпосереднім усвідомленим спонуканням людини, щодо удосконалення системних механізмів своєї самоорганізації та пріоритетів відносно обставин реального життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Стилистический энциклопедический словарь русского языка / Под ред. М. Н. Кожинной. – М. : Флинта : Наука, 2003. – 696 с.
2. View Messages [Електронний ресурс] / View Messages. – 2008. – Режим доступу : <http://www.thebackpacker.com/trailtalk/thread/6783.php>.
3. Wright E. Generation : Devil Dogs, Iceman, Captain America and the New Face of American War / E. Wright. – New York : G. P. Putnam's Sons, 2004. – 368 p.
4. Tomajczyk S. F. Dictionary of the Modern United States Military / S. F. Tomajczyk. – Jefferson, North Carolina : Mc Farland & Co. 1996. – 785 p.
5. Military brat [Електронний ресурс] / Military brat. – Режим доступу : [http://en.m.wikipedia.org/wiki/\(US_subculture\)](http://en.m.wikipedia.org/wiki/(US_subculture)).
6. Розеншток-Хюсси О. Избранное : Язык рода человеческого. Пер. с нем. и англ. / О. Розеншток-Хюсси. – М. : СПб : Университетская книга, 2000. – 608 с.
7. Бодрийяр Ж. Прозрачность зла : [Сб. эссе] / Ж. Бодрийяр ; [Пер. с фр. Л. Любарской и Е. Марковской]. – М. : Добросвет, 2000. – 257 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Stilisticheskii entsiklopedicheskii slovar' russkogo yazyka [Stylistic Encyclopedic Dictionary of Russian Language] / Pod red. M. N. Kozhinoi. – M. : Phlinta : Nauka, 2003. – 696 s.
2. View Messages [Elektronnyi resurs] / View Messages – 2008. – Rezhym dostupu : <https://www.thebackpacker.com/trailtalk/thread/6783.php>.
3. Wright E. Generation kill : Devil Dogs, Iceman, Captain America and the New Face of American War/ E. Wright. – New York : G. P. Putnam's Sons, 2004. – 368 p.
4. Tomajczyk S. F. Dictionary of the Modern United States Military / S. F. Tomajczyk. – Jefferson, North Carolina : Mc Farland & Co. 1996. – 785 p.
5. Military brat [Elektronnyi resurs] / Military brat. – Rezhym dostupu : [https://en.m.wikipedia.org/wiki/\(US_subculture\)](https://en.m.wikipedia.org/wiki/(US_subculture)).
6. Rozenshtok-Khiussi O. Izbrannoie : Yazyk roda chelovecheskogo [The Language of the Human Race] / Per. s nemetskogo i angl. / O. Rozenshtok-Khiussi. – M. ; SPb : Universitetskaia kniga, 2000. – 608 s.
7. Bodriiar Zh. Prozrachnost' zla : [The Transparency of Evil] [Collect. of essays] / Zh. Bodriiar ; [Per. s phrants' L. Liubarskoi i E. Markovskoi]. – M. : Dobrosvet, 2000. – 257 s.

Выговский В. Л., Малиновский Э. Ф. Механизмы создания и семантико-прагматические особенности функционирования коннотативных значений в англоязычном военном дискурсе.

В статье рассмотрены способы формирования и контексты функционирования дополнительных значений языковых единиц профессионального общения на основе функциональной, условно-символической и исторически-символической аналогии. Коннотационный эффект вторичных номинаций с экспрессивно-оценочной и образной мотивацией делает возможным существование на фоне нейтральной сигнификативно-референтной плоскости терминов параллельных экспрессивно-окрашенных лексико-фразеологических единиц – военных жаргонизмов. Расширение спектра коннотативных возможностей происходит, также, благодаря использованию окказиональных и стилистически-маркированных знаков экспрессивной объективации специфической картины мировосприятия в функционально-разветвлённом коллективе военнослужащих.

Ключевые слова: ассоциативно-образная коннотация, условно-символическая аналогия, эмотивно-экспрессивная окраска, метафорическое переосмысление, профессиональное общение.

Yygyivskyy V. L., Malinovskyy E. F. The Mechanisms of Creation and Semantic and Pragmatic Specificity of Functioning Connotative Meanings in the English Military Discourse.

The article focuses on the ways of forming and contexts of functioning the additional meanings of language units in professional communication based on the functional, conventionally and historically symbolic analogy. Additional interpretive elements of the meaning of a significate are formed due to metaphorical reinterpretation of the component meanings of the attributive-kernel models of free word-combinations with the preservation of their formal-structural characteristics in the case of formal coincidence with the phrase, which has undergone a semantic reinterpretation of its components and became a phraseological unit. The motivation of the emergence

of such neologisms is the necessity of creating additional denominations in the system of conventional signs which would be convenient in operational use due to its concise form and figurative expressiveness, which optimizes the functional use of communicative signs.

Often the incentive for active involvement of connotative semantics is the necessity of the language objectification and description of such moments in the socio-political and military spheres of life, when the reality appears in a dimension of its own categories, in contrast to the notions, expectations and forecasts of subjective perception.

The connotative effect of secondary nominations with expressive-evaluative and figurative motivation makes possible the existence of parallel expressively marked lexical and phraseological units – military jargonisms against the neutral significative-referential background of terms . The extension of the range of connotative possibilities is also realized due to the use of occasional and stylistically-marked signs of expressive objectification of the world's perception specific patterns in the functionally-diversified collective of soldiers.

Key words: *associative and figurative connotations, conditionally symbolic analogy, emotive and expressive marking, metaphorical reinterpretation, professional communication.*